

0066900031

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ MƏDƏNİYYƏT VƏ TURİZM NAZİRLİYİ

AZ 1000, Bakı şəh., Hökumət evi,
Ü.Hacıbəyov küç., 40

Elektron poçt: mct@mct.gov.az
tourism@mct.gov.az
İnternet sah.: www.mct.gov.az

Tel.: (+99412) 493-43-98
(+99412) 493-30-02
Faks: (+99412) 493-56-05

№ 24/02-F

“ 13 ” 02 201 4 .il

To whom it may concern

With this letter, we officially confirm that the **Kelaghayi art** with registration number **FT010100040** is included into the **Traditional Crafts > Traditional decorative art** section of the Register of Intangible Cultural Heritage of the Republic of Azerbaijan approved in 2010.

Enclosed: An excerpt from the Register referring to the **Kelaghayi art** and the list of intangible elements included into the State Register of Intangible Cultural Heritage of the Republic of Azerbaijan are attached to this document.

Vasif Eyvazzade
Head,

International Relations and Cultural Programmes Department
Ministry of Culture and Tourism
Republic of Azerbaijan

AZƏRBAYCAN QEYRİ-MADDİ MƏDƏNİ İRS NÜMUNƏLƏRİNİN DÖVLƏT REYESTRİ

Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin
218 sayılı 28.04.2010 tarixli Əmri ilə təsdiq edilmişdir

Bölmənin adı	Seksiya, sub-seksiya		Nö	Elementin adı	Elementlərin növləri
BAYRAM, MƏRASİM, AYIN	AYIN VƏ MƏRASİMLƏR		(1).	Çay dəstgahı	sosial fəaliyyət, ayinlər və bayram tədbirləri
			(2).	Hamam mədəniyyəti	
			(3).	Sünnət	
			(4).	Yas	
			(5).	Türkcəarə	təbiət və kainata aid biliklər və fəaliyyət
	XALQ BAYRAMLARI		(6).	Qurban	şifahi ənənələr və ifadələr
			(7).	Novruz	
			(8).	Orucluq	
MƏDƏNİ MƏKANLAR	XÜSUSİ MƏDƏNİ MƏKANLARIN ƏNƏNƏVİ BİLİKLƏRİ VƏ SƏNƏTKARLIĞI		(9).	Lahıcın mədəni məkani	ənənəvi sənətkarlıq, təbiət və kainata aid biliklər və fəaliyyət
			(10).	Nicin mədəni məkani	
			(11).	Qırmızı Qəsəbənin mədəni məkani	
FOLKLOR	MUSIQİ		(12).	Aşıq sənəti	ifa incəsənəti
			(13).	Muğam sənəti	
			(14).	Meyxana	
	RƏQSLƏR		(15).	Yallı	sosial fəaliyyət, ayinlər və bayram tədbirləri
	OYUN- TAMAŞA > OYUNLAR	Atüstü oyunlar	(16).	Altunqabaq	
			(17).	Atüstü güləş	
			(18).	Baharbənd	
			(19).	Papaq oyunu	
			(20).	Çovqan	
		Dərviş oyunları	(21).	Aylanış	
			(22).	Dövrən	
		Uşaq oyunları	(23).	Benövşə	
			(24).	Cızığtopu	
		Zorxana oyunları	(25).	Güləşmə	
			(26).	Pəhləvanlıq	

	OYUN- TAMAŞA > TAMAŞALAR	Qaravəlli tamaşaları	(27).	Kosa-gəlin	sosial fəaliyyət, ayinlər və bayram tədbirləri
			(28).	Şirvan Qazısı	
		Meydan tamaşaları	(29).	Ayıoynatma	
			(30).	Xoruz döyüşdürmə	
		Oyuq (Kukla) tamaşaları	(31).	Çömçəgəlin	
			(32).	Dəzgah Şahsəlimi	
			(33).	Ərusək	
		Şəbih tamaşaları	(34).	Əza	
			(35).	Qətl	
			(36).	Məzhək-Şəbih	
SƏNƏTKARLIQ	ƏNƏNƏVİ-DEKORATİV SƏNƏT		(37).	Azərbaycan xalçaçılığı	ənənəvi sənətkarlıq
			(38).	İpəkçilik	
			(39).	Şəbəkəçilik	
			(40).	Kəlağayı	
	TİKMƏ		(41).	Doldurma	
			(42).	Güləbətin	
			(43).	Muncuqlu	
			(44).	Pilək	
			(45).	Təkəlduz	
	XALQ TƏSVİRİ SƏNƏTİ		(46).	Heykəltəraşlıq	
			(47).	Xəttatlıq	
			(48).	Qrafika	
			(49).	Miniatür	
			(50).	Rəngkarlıq	
	XALQ TƏTBİQİ SƏNƏTİ		(51).	Ağacışləmə	
			(52).	Duluşçuluq	
			(53).	Bədii metal	
			(54).	Bəzədilmə üsulları	
			(55).	Dəmirçilik	
			(56).	Misgərlik	
			(57).	Zərgərlik	
			(58).	Şüşə sənəti	
MİLLİ MUSIQI ALƏTLƏRİNİN HAZIRLANMA VƏ İFAÇILIQ SƏNƏTİ	İDIOFONLU ÇALĞI ALƏTLƏRİNİN HAZIRLANMA VƏ İFAÇILIQ SƏNƏTİ		(59).	Ağız qopuzu	ənənəvi sənətkarlıq, ifa incəsənəti
			(60).	Kaman	
			(61).	Çan	
			(62).	Hövsər	

	NƏFƏS ÇALĞI ALƏTLƏRİ	(63).	Kərənay	ənənəvi sənətkarlıq, ifa incəsənəti
		(64).	Mizmar	
		(65).	Musiqar	
		(66).	Nay	
		(67).	Balaban	
	SIMLI ÇALĞI ALƏTLƏRİ	(68).	Tar	
		(69).	Saz	
		(70).	Kamança	
	ZƏRB ÇALĞI ALƏTLƏRİ	(71).	Dəf	
		(72).	Dümbək	
		(73).	Qaval	

STATE REGISTER OF INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE ELEMENTS OF AZERBAIJAN

Approved by the order No. 218 of the
Ministry of Culture and Tourism of Azerbaijan Republic on 28.04.2010

Name of grand sector	Section, sub-section		No	Title of the element	Type of the element
HOLIDAYS AND CEREMONIES	RITUALS AND CEREMONIES		(1).	Tea destgah	social practices, rituals and festivities
			(2).	Hamam tradition	
			(3).	Sunnet, ritual circumcision	
			(4).	Yas mourning ritual	
			(5).	Traditional quackery	knowledge and practices concerning nature and the universe
	FOLK HOLIDAYS		(6).	Qurban	oral traditions and expressions
			(7).	Novruz	
			(8).	Orujluq	
CULTURAL SPACES	TRADITIONAL KNOWLEDGE AND CRAFTSMANSHIP OF CULTURAL SPACES		(9).	Cultural space of Lahij	knowledge and practices concerning nature and the universe, traditional craftsmanship
			(10).	Cultural space of Nij	
			(11).	Cultural space of Qirmizi Qasaba	
FOLKLORE	MUSIC		(12).	Ashuq Art	performing arts
			(13).	Mugham	
			(14).	Meykhana	
	DANCES		(15).	Yalli	
	GAMES, PERFORMANCES > GAMES	Horse riding games	(16).	Altunqabaq	social practices, rituals and festivities
			(17).	Horse wrestling	
			(18).	Baharbend	
			(19).	Papakh game	
			(20).	Chovqan	
		Darvishs' traditional game	(21).	Aylanish	
			(22).	Dövrən	
		Children's games	(23).	Benovshe	
			(24).	Jizigtopu	
		Zorkhana games	(25).	Güleshme	
			(26).	Pehlevanlıq	

	GAMES, PERFORMANCES > PERFORMANCES	Joke performances	(27).	Kosa-gelin	social practices, rituals and festivities
			(28).	Shirvan Qazisi	
		Square performances	(29).	Ayioynatma	
			(30).	Khoruz döyüşdürme	
		Puppet performances	(31).	Chömchegelin	
			(32).	Dezgah Shahselimi	
			(33).	Erusek	
		Shebih performances	(34).	Eza	
			(35).	Qetl	
			(36).	Mezhek-Shebih	
TRADITIONAL CRAFTS	TRADITIONAL DECORATIVE ART		(37).	Azerbaijani carpet weaving	traditional craftsmanship
			(38).	Sericulture	
			(39).	Shebeke making	
			(40).	Kelaghayi art	
	EMBROIDERY		(41).	Doldurma embroidery	
			(42).	Gülebetin embroidery	
			(43).	Munjuqlu embroidery	
			(44).	Pilek embroidery	
			(45).	Tekelduz embroidery	
	FOLK FINE ARTS		(46).	Traditional sculpture	
			(47).	Azerbaijani Traditional calligraphy	
			(48).	Graphics	
			(49).	Miniature making	
			(50).	Azerbaijani folk painting	
	APPLIED ARTS		(51).	Traditional woodwork	
			(52).	Traditional pottery	
			(53).	Artistic metalwork	
			(54).	Traditional Azeri ornamentation	

		(55).	Blacksmith's art	traditional craftsmanship
		(56).	Copper products making	
		(57).	Jeweler's art	
		(58).	Glass art	
CRAFTSMANSHIP AND PERFORMING ART OF NATIONAL MUSICAL INSTRUMENTS	IDIOPHONE MUSICAL INSTRUMENTS	(59).	Aghiz qopuzu	traditional craftsmanship, performing arts
		(60).	Kaman	
		(61).	Chan	
		(62).	Hövser	
	WIND MUSICAL INSTRUMENTS	(63).	Kerenay	
		(64).	Mizmar	
		(65).	Musiqar	
		(66).	Nay	
		(67).	Balaban	
	STRINGED MUSICAL INSTRUMENTS	(68).	Tar	
		(69).	Saz	
		(70).	Kamancha	
	PERCUSSION MUSICAL INSTRUMENTS	(71).	Def	
		(72).	Dümbek	
		(73).	Qaval	

SƏNƏTKARLIQ > ƏNƏNƏVİ-DEKORATİV SƏNƏT	
FT010100040	Kəlağayı sənəti

**Azərbaycan Respublikasının
Qeyri-Maddi Mədəni İrs Nümunələrinin Dövlət Reyestrindən
« Kəlağayı sənəti »nə dair qısa çıxarış**

**Reyestr Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin
218 sayılı 28.04.2010 tarixli Əmri ilə təsdiq edilmişdir
(09.07.2013 tarixli əlavələrlə)**

1. Elementin adı

Reyestrdə bölməsi:

Alt bölmə:

Kəlağayı sənəti

Ənənəvi-dekorativ sənət

Sənətkarlıq

2. Elementin növü

☐ qeyri-maddi mədəni irsin
vasitəsi kimi şifahi ənənələr və
ifadələr, o cümlədən dil

☐ ifa incəsənəti

☒ sosial fəaliyyət,
ayinlər və bayram
tədbirləri

☒ təbiət və kainata aid biliklər və
fəaliyyət

☒ ənənəvi sənətkarlıq

☐ mədəni məkanlar

☐ digər(ləri)

3. Elementin coğrafi mövqeyi

Şəki şəhəri, İsmayilli rayonunun Basqal qəsəbəsi

4. Aidiyyəti icmaların və qrupların adı.

Şəki şəhərinin və İsmayilli rayonunun Basqal qəsəbəsinin usta ailələri (toxucular, boyaqqılar, qəlibçilər və kəlağayıçılar), xüsusilə Şəfiyev, Talıbov, Əsgərov, Şamilov ailələri və başqaları, eyni zamanda kəlağayılarn örtürlən qadınlar.

Kəlağayı sənəti ilə məşğul olan birliklər və qeyri-hökumət təşkilatları: Azərbaycan Rəssamlar İttifaqı, Şəki Sənətkarlar Assosiasiyası, "İnkişaf".

Expertlər: Cahangir Səlimxanov, Ertəgin Salamzadə, Toğrul Əfəndiyev, Rəna İbrahimbəyova

İcmaların iştirakı barədə məlumat:

Görüşlər: Şəkidə 5 görüş (15.09.2009, 19.09.2009, 20.10.2009, 02.12.2009, 15.01.2010, toxucular, boyaqqılar, qəlibçilər və kəlağayıçılar, Şəki Sənətkarlar Assosiasiyası);
Basqalda 4 görüş (19.01.2010, 20.01.2010, 14.03.2010, 15.03.2010; toxucular, boyaqqılar, qəlibçilər və kəlağayıçılar);
Bakıda və Qubada 2 görüş (27.03.2010, 29.03.2010, qadın məsələləri üzrə assosiasiya və qeyri-hökumət təşkilatları).

Faylın kodu: 0125893

Nazirliyin əmri (nömrəsi): № 00285

5. Element haqqında məlumat

Kəlağayı ipək sapdan toxunmuş dördkünc formalı qadın baş örtüyüdür. Yaşlı və qoca qadınlar kəlağayını çalma, yaxud dingə bağlayır, cavan qadınlar və qızlar isə örpək kimi istifadə edirdilər. Qadınlar indilərdə də yas mərasimində qara, toy mərasimində isə əlvan naxışlı kəlağayılar örtülər.

Kəlağayının ərsəyə gəlməsi bir neçə mərhələdən ibarətdir. Birinci mərhələ kəlağayının sapının (ipək sap) istehsalıdır. Kəlağayı üçün çox nazik ipək sap tələb olunur. Kəlağayının hazırlanması həm də uzun zaman tələb edir. Əl dəzgahında gün ərzində üç kəlağayı toxumaq mümkündür. Kəlağayılıq məhsul dəzgahda toxunduqdan sonra qayçı ilə 150-160 sm. ölçüsündə doğranır. Sonra onu soda qatılmış suda 20-30 dəqiqə qaynadırlar. Kəlağayını suda bişdikdən sonra sıra ilə düzülmüş 2-3 vannada növbə ilə, yəni 2-3 dəfə soyuq suda yaxalayır, yüngülcə sıxır, asaraq qurudurlar. Qurutduqdan sonra naxışlama işi başlanır.

Kəlağayını armud, qoz, cır alma ağacından hazırlanan, üzəri böyük ustalıqla oyulmuş nəbat, həndəsi və kosmoqonik təsvirlərdən ibarət qəliblərlə naxışlayırlar. Qəliblərə naxışlarına görə müxtəlif adlar verilir («günəş», «pullu qəlib», «simayi-şəms», «haşiyə», «şah» (böyük buta), «buta» (kiçik buta), «göbək», «mədahil», «xarı bülbül», «xətayi», «kəpənək», «heratı», «çobanyastığı», «çiylək», «aypara», «tikəş», «ispiray» və s.).

Kəlağayının naxışlanması üç mərhələdə aparılır. Birinci mərhələdə kanfol, parafin, solidol (araba yağı) bir-birinə qarışdırılaraq bişirilir. Alınmış qatışıqla kəlağayının naxışları və haşiyəsi basılır. İkinci və üçüncü mərhələlərdə rənglərə batırılmış qəliblərlə işi başa çatdırırlar.

Kəlağayı naxışlandıqdan sonra onun boyanması işi başlanır. Bu iş boyaqçılıq emalatxanasında görülür. Boyaqqılıq emalatxanası «küp damı» adlanır. Boyağı sarağan, vələs, narınc ağaclarından, həyat süpürgəsinin kötüyündən, cır alma ağacının qabığından əldə edirlər. Cır alma ağacının qabığından sarı rəngi alırlar. Rəngləri əldə edərkən daha tünd və açıq rəng almaq üçün turşudan da istifadə edilir. Bu məqsədlə məhlula turşu əlavə edib müəyyən müddət saxlayırlar. Boyama işinə başlamazdan əvvəl basılmış naxışların rənglərinin qarışmaması üçün parafinlə örtür, sonra boyağın içərisinə salırlar. Kəlağayını boyadıqdan sonra soda və paltar sabunu ilə qarışdırılmış 70-80 dərəcə istiliyi olan suda bir neçə dəfə yaxalayır. Beləliklə, onun üzərindəki yağ təbəqəsi təmizlənir. Bu əməliyyatdan sonra kəlağayını yenidən soyuq su ilə üç dəfə, ən sonda isə sabunlu soyuq suda yaxalayır və ipdən asaraq qurudurlar. Qurutduqdan sonra məngənədə sıxırlar. Bu əməliyyat «ütüləmə» adlanır. Ütülənmiş kəlağayılar kitab şəklində qatlanaraq üst-üstə yığılır və yenidən məngənədə sıxılır. Bu prosesi «kitab eləmə» adlandırırlar.

6. Elementin ötürülməsinə dair məlumatlar

Kəlağayı sənəti qeyri-maddi mədəni irsinin nümunəsi kimi ancaq şifahi yolla ötürülür. Kəlağayı istehsalında şagirdlik müddəti il yarımından iki ilədək çəkir. Elementin hazırlanmasının hər bir mərhələsində (toxunma, naxışlama, boyanma), şagird bütün texnoloji prosesləri müşahidə edib mənimsəyir. Adətən bir il keçəndən sonra şagirdə kəlağayının yələninə qəlib qoymaq texnikası öyrədilir. Bu yolla şagird boyaq istehsalının mürəkkəb proseslərini tədricən mənimsəyir.

7. Elementin carı praktikasının səviyyəsi

☐ əla ☒ yaxşı ☐ orta ☐ zəif ☐ çox zəif

8. Elementin təcili qorunmaya ehtiyacı (əgər varsa)

☐ vardır ☒ yoxdur

9. Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin aidiyyəti şöbə(lər)nin adı

- Şəki şəhər Mədəniyyət və Turizm şöbəsi
- İsmayilli rayon Mədəniyyət və Turizm şöbəsi

TRADITIONAL CRAFTS > TRADITIONAL DECORATIVE ART

FT010100040

KELAGHAYI ART

A short extract from the Register of Intangible Cultural Heritage of the Azerbaijan Republic, regarding the Kelaghayi Art

The Register was approved by the Ministry of Culture and Tourism of Azerbaijan Republic by Order No. 218, dated 28.04.2010
(Updated on 09.07.2013)

1. Name of the element

Kelaghayi art

Section

Traditional Decorative Art

Sub-section

Kelaghayi Art

2. Category of the element

- ☐ oral traditions and expressions, including language as a vehicle of the intangible cultural heritage
- ☐ performing arts
- ☒ social practices, rituals and festive events
- ☒ knowledge and practices concerning nature and the universe
- ☒ traditional craftsmanship
- ☐ cultural spaces
- ☐ other

3. Geographic scope of the element

Sheki city, Basgal settlement of Ismayilli region

4. Name of community

Master families of Basgal village (Ismayilli) and Sheki city (weavers, dyers, woodblock carvers and printers), particularly the families Shafiyevs, Talybovs, Asgerovs, Shamilovs and others, as well as women wearing kelaghayi.

Associations and non-governmental organizations dealing with the art of kelaghayi making: Azerbaijan Union of Artists, Sheki Craftsmen Association, Inkishaf NGO, Azerbaijan Women & Development Centre

Experts: Jahangir Selimkhanov, Ertegin Salamzade, Togrul Efendiev and Rena Ibrahimbeyova.

Data on community involvement:

Meetings held: 5 meetings in Sheki (15.09.2009, 21.09.2009, 20.10.2009, 02.12.2009, 15.01.2010, weavers, dyers, woodblock carvers and printers, Sheki Craftsmen Association);
4 meetings in Basgal (19.01.2010, 21.01.2010, 14.03.2010, 15.03.2010; kelaghayi weavers, dyers and woodblock carvers)
2 meetings in Baku and Guba (28.03.2010, 30.03.2010, women associations and NGOs).

Reference code of the file: 0125893

Ministry Order: № 00285

5. Information about the element

Kelaghayi art consists in making and wearing silk thread woven square-shaped headscarves. Aged and elderly women usually wear the headscarves in the form 'chalma' or 'dinge', young women and girls use it as a kerchief. Black kelaghayis are worn on the occasion of a mourning ceremony, while

colourful kelaghayis with various patterns are used as various social activities, such as wedding ceremonies. Women choose to wear kelaghayi in different styles, depending on their aesthetic elements in clothes and their age.

Kelaghayi making consists of several stages. The first stage is choosing silk threads for kelaghayi. For kelaghayi, very thin silk threads are needed. It takes a long time to weave a cloth for kelaghayi. Weavers can weave up to three cloths for kelaghayi on loom. As soon as the cloths are woven, weavers cut them in squares of the size 150-160 cm with scissors. Then the kelaghayis are put into soda water and boiled for 20-30 minutes. After the boiling, kelaghayis are put in small 2-3 bathtubs with cold water (2-3 times) and then dried. After drying, the work of dyers and woodblock masters begins.

Kelaghayis are decorated with floral, geometric and cosmogony patterns made with the help of specific woodblocks, which woodblock-makers skilfully prepare from various kinds of trees: pear-tree, walnut-tree and apple tree. Woodblocks have different names (*günes*, *pullu qelib*, *simayi-shems*, *hashiye*, *shah* (*böyük buta*), *buta* (*kichik buta*), *göbek*, *medahil*, *xari bülbül*, *xetayi*, *kepenek*, *herati*, *çobanyastighi*, *chiyelek*, *aypara*, *tikesh*, *ispiyey* and others).

The decoration process of kelaghayi is carried out in three stages. In the first stage, rosin, paraffin and solidol are mixed and boiled together. At the second stage, woodblock printers then soak the wooden stamps in the mixture. At the final stage, the stamps are soaked into dyes of various colours.

After the work of the woodblock printers, the work of dyers starts. This work is carried out in specific dyeing workshops, which use natural material only. These workshops are usually referred to as “kup dami”. The dyes of different colours are obtained from various types of natural materials: cotinus, cypress and orange trees, as well as bark of the wild apple tree. The latter gives yellow colour. In order to get darker or lighter colours, masters use natural acids. For this purpose, the acid solution is added to the dye and kept aside for a certain period of time. Prior to the process of dyeing the kelaghayis, masters put the wooden stamps in paraffin again to avoid mixing of colours on the surface of kelaghayi themselves, and then soaked into the dyes. Upon completion of the dyeing process, kelaghayis, together with soap and soda are soaked into water (70-80°C), while taking it out and putting it back in for several times. This way the layer of oil from the used materials is taken away. After this process, masters soak the kelaghayis in cold water three times, put the cloths into soapy cold water and dry them on a hanging rope. After drying, masters squeeze out the kelaghayis – this process is usually called “utuleme”. Finally, masters fold the headscarves as books- this process is called “kitab eleme” (book-making).

6. Information on transmission of the element

As an example of intangible cultural heritage, the Kelaghayi art is transmitted from one generation to another by the word of mouth only. For apprentices, it takes up to two years and a half year to master the weaving of silk threads. It usually takes less time (from one year to one year and a half) to learn the skills of woodblock carving, printing and dyeing. At each stage of the preparation of the kelaghayis, apprentices are required to learn through observation the basic technological processes before masters entrust them to perform simple actions. Usually a year later, the students are taught the basics of woodblock decoration. In this way, apprentices gradually acquire the complex process of dyeing and woodblock decoration of kelaghayis. Elderly women transmit the knowledge about kelaghayi wearing to younger women within families.

7. Level of viability of the element

- ☐ Excellent
☒ Good
☐ Average
☐ Weak
☐ Very weak

8. Need to urgent safeguarding (if any)

- ☐ Yes
☒ No

9. Names of concerned departments of the Ministry of Culture and Tourism

- Department of Culture and Tourism of the Sheki city
- Department of Culture and Tourism of the Ismayilli region